

Lausuntopyyntö OKM/60/010/2018

Vastaus lausuntopyyntöön luonnoksesta opetus- ja kulttuuriministeriön asetukseksi opiskelijaksi ottamisen perusteista ammatillisessa peruskoulutuksessa annetun opetus- ja kulttuuriministeriön asetuksen (ns. valintaperusteasetus) muuttamisesta

Oulun seudun koulutuskuntayhtymä lausuu seuraavaa:

Esityksessä ehdotetaan, että SORA-aloilla, joista säädetään ammatillisesta koulutuksesta annetun lain 81 §:ssä, koulutuksen järjestäjä voisi jättää valitsematta hakijan, joka saa pääsy- tai soveltuvuuskokeesta 0 pistettä. Pääsy- tai soveltuvuuskokeen järjestäminen ei olisi pakollista, vaan koulutuksen järjestäjä voisi edelleen päättää siitä, järjestääkö se pääsy- tai soveltuvuuskokeen. Lisäksi ehdotetaan, että koulutuksen järjestäjän tulisi jättäessään hakijan valitsematta pääsy- tai soveltuvuuskokeen perusteella selvittää yhdessä hakijan kanssa tämän suoritettavaksi soveltuva tutkinto tai koulutus ja ohjata hakija hakeutumaan siihen.

Muutosesitys edistää osaltaan turvallista opiskeluympäristöä, mutta ei ole riittävä.

1. Opiskelijaksi ottaminen

Pääsy- ja soveltuvuuskokeiden käyttämisellä on pitkät perinteet ja kokeet ovat olleet monipuolisesti soveltuvuutta mittaavia. Siitä huolimatta SORA-tutkintoihin on päässyt opiskelijoita, joiden osalta on myöhemmin todettu, että he eivät sovellu alalle ja opiskelija on esimerkiksi ohjattu hoitoon tms. tai opiskeluoikeus on voitu peruuttaa.

Laissa ammatillisesta koulutuksesta säädettyt yleiset opiskelijaksi ottamisen edellytykset ovat melko väljät ja hakijan terveydentilaan tai toimintakykyyn liittyvä seikka ei saa olla esteenä opiskelijaksi ottamiselle. Opiskelijaksi ei kuitenkaan voida ottaa sitä, joka ei ole terveydentilaltaan tai toimintakyvyiltään kykenevä koulutukseen liittyviin käytännön tehtäviin oppilaitoksessa, työpaikalla tai muussa oppimisympäristössä, jos SORA-tutkinnoissa liittyvät turvallisuusvaatimukset sitä edellyttävät ja jos estettä ei voida kohtuullisin toimin poistaa.

Koulutuksen järjestäjällä on SORA-tutkinnoissa lakisääteinen velvoite arvioida hakijan terveydentilaa ja toimintakykyä opiskelijavalinnan yhteydessä. Käytännössä hakija ilmoittaa (tai jättää ilmoittamatta) hakemuksessa oman arvionsa siitä, aiheuttaako hänen terveydentilansa mahdollisen esteen opiskelijaksi ottamiselle. Hakijan ilmoituksen perusteella koulutuksen järjestäjä voi pyytää hakijaa toimittamaan tarkemman selvityksen, kuten lääkärintodistuksen terveydentilastaan ja sen aiheuttamista mahdollisista esteistä opiskelijaksi ottamiselle. Toisaalta pelkkä lääkärin antama T-todistus sisältää varsin vähän tietoa (soveltuu/ei sovellu alalle) ja hyvin harvoin lääkäri kirjoittaa todistukseen, että opiskelija ei sovellu alalle. Eli lakisääteinen velvoite on, mutta sen käyttäminen perustuu hakijan antamaan tietoon (on mahdollinen este/ei ole estettä). Mikäli valintaprosessiin sisältyy pääsy- ja soveltuvuuskoet (esim. haastattelu tai psykologin tekemä arvio) opiskelijan terveydentilasta on mahdollista saada enemmän tietoa.

Pääsy- ja soveltuvuuskokeilla voi olla myös ennalta ehkäisevää vaikutusta. Pääsy- ja soveltuvuuskokeet toimivat karsivana tekijänä jo nyt, paitsi silloin jos hakijoita on hyvin vähän.

2. Opiskeluoikeuden peruuttaminen (ja palauttaminen)

Ammatillisen koulutuksen lain mukaan SORA-tutkinnoissa opiskeluoikeus voidaan peruuttaa. Tämä on toimiva käytäntö, mikäli henkilöstön ja työpaikkojen puuttumiskynnys on riittävän herkkää, ts. turvallisuuden vaarantuminen huomataan ja asiaan puututaan, sekä tapahtumat dokumentoidaan ja käsitellään. Valitettavan usein opiskeluoikeuden peruuttamisprosessi jää kesken, kun opiskelija eroaa opinnoistaan kesken prosessin. Tällöin tieto soveltumattomuudesta esimerkiksi sosiaali- ja terveysalalla ei etene Valviralle asti. (Selvitys SORA-lainsäädännön toimeenpanosta ja soveltamisesta, Tilannekatsaus 3/2018, OKM, OPH)

3. Muut selvitykset SORA-tutkinnoissa

Eri tutkinnoissa on alakohtaisia mm. terveyteen ja toimintakykyyn sekä taustaan liittyviä vaatimuksia opiskelijoille. Nämä selvitykset voidaan tehdä joko hakeutumisvaiheessa tai opiskelun aikana.

Turvallisuusalalla on mahdollista pyytää hakeutumisvaiheessa suppea turvallisuusselvitys (L1085/2015, § 108), joka maksaa koulutuksen järjestäjälle tällä hetkellä 60 €/ hakija. Vartija-, järjestyksenvalvoja- tai turvasuojaajakorttia haettaessa kotikunnan poliisilaitos selvittää onko opiskelija rehellinen, luotettava ja henkilökohtaisilta ominaisuuksiltaan sellainen, jolle kortti voidaan myöntää. Kortin hinta on 48 €, jonka opiskelija itse maksaa. Terveystila- ja toimintakykyvaatimukset on säädelty erikseen tutkinnoittain, mutta turvallisuusalan tutkintojen SORA-säännöstössä tulisi olla myös vaatimukset rehellisyydestä, luotettavuudesta ja henkilökohtaisista ominaisuuksista turvallisuusalan tehtäviin. (L1085/2015, 10§, 3 mom, 35§, 2. mom. 61§ 2. mom.)

Opiskelijan tulee koulutuksen järjestäjän pyynnöstä antaa 81 §:n 2 momentissa tarkoitettua opiskeluoikeuden arviointia varten nähtäväksi rikosrekisterilain (770/1993) 6 §:n 5 momentissa tarkoitettu ote rikosrekisteristä, jos koulutukseen liittyviin käytännön tehtäviin oppilaitoksessa, työpaikalla tai muussa oppimisympäristössä sisältyy olennaisesti alaikäisten parissa työskentelyä (L531/2017 §82, 4.mom.). Tämä opiskelijan rikostaustaote on maksuton.

Logistiikka-alalla opiskelija hakee ja maksaa itse ajokorttiluvan (100 €) sekä muut viranomaismaksut. Ajokorttiluvan voi hakea mikäli hakija täyttää ajokorttiluokkakohtaiset ikä- ja terveysvaatimukset, asuu tai opiskelee Suomessa ja opiskelu on jatkunut vähintään 6 kk, eikä hakija ole ajokiellossa. Traficom ei myönnä ajokorttilupaa esim. silloin jos opiskelija on syyllistynyt korttita-ajamiseen tai päihteiden vaikutuksen alaisena ajamiseen. Ajokorttilupa voidaan myöntää aikaisintaan vuotta ennen kuin hakija täyttää ajokortin luokkaa vastaavan ikävaatimuksen. B-luokan ajokorttilupa voidaan kuitenkin myöntää aikaisintaan kaksi vuotta ennen ikävaatimuksen täyttymistä. Eli suoraan perusopetuksesta yhteishaun kautta tulevan opiskelijan mahdollinen ajokorttiluvan epääminen selviää vasta opiskelujen aikana. Lisäksi logistiikan perustutkinnossa varastopalvelujen osaamisala ei ole ns. SORA-ala.

Sama tilanne on myös esimerkiksi rakennusalan perustutkinnon maarakennuskoneenkuljetuksen osaamisalalla ja metsäalan perustutkinnon metsäkoneenkuljetuksen osaamisalalla (SORA-aloja), joissa opiskelija hakeutuu ja valitaan tutkintoon ja osaamisalavalinta tulee vasta opintojen aikana. Tällöin voi käydä niin, että valitut opiskelijat eivät halua tai eivät sovellu ko. osaamisalalle (eivät saa ajokorttilupaa), mutta sitä ei tiedetä selvittää hakeutumisvaiheessa.

Eri alat ovat erilaisessa asemassa mm. selvityksistä tai luvista perittävistä maksuista johtuen, sekä siinä, missä vaiheessa opintoja selvitykset saadaan tai voidaan pyytää. Niissä tutkinnoissa, joissa vain osa osaamisaloista on ns. SORA-aloja, pitäisi myös hakeutumisen yhteishaussa olla suoraan osaamisalaan (ks. myös kohta 1. terveydentilaselvitykset ym.).

4. Asetuksen kohdentuminen vain perustutkintoihin ja yhteishakuun

Valintaperusteasetuksella säädetään opiskelijaksi ottamisen perusteista ammatilliseen perustutkintoon johtavassa koulutuksessa. Muiden koulutusten osalta yhteisiä valintaperusteita ei ole säädetty. Asetusta sovelletaan yhteishaussa, ei esimerkiksi jatkuvassa haussa.

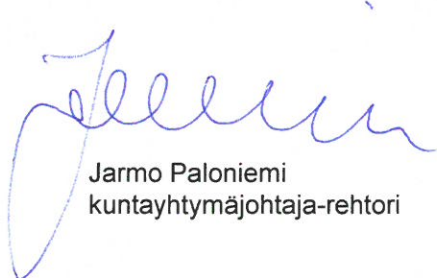
Jos koulutuksen järjestäjä järjestää yhteishaussa pääsy- tai soveltuvuuskokeen, kokeeseen on kutsuttava kaikki hakijat. Opiskelijaksi ei voida valita hakijaa, joka ei osallistu pääsy- tai soveltuvuuskokeeseen. Koulutuksen järjestäjän on tiedotettava hakijoille etukäteen, minkälaisista osista pääsy- tai soveltuvuuskoe muodostuu ja miten kokeen eri osat pisteytetään. Koulutuksen järjestäjä päättää valintaperusteista jatkuvan haun osalta. Tällöin olisi yhdenvertaisuusperiaatteen mukaisesti järkevää käyttää samaa periaatetta (pääsy- ja soveltuvuuskokeen 0 pistettä, voi jättää valitsematta) myös jatkuvassa haussa.

5. Ohjausvelvoite

Koulutuksen järjestäjän tulisi jättäessään hakijan valitsematta pääsy- tai soveltuvuuskokeen perusteella, selvittää yhdessä hakijan kanssa tämän suoritettavaksi soveltuva tutkinto tai koulutus ja ohjata hakija hakeutumaan siihen. Hakija saisi ohjausvelvoitteen kautta ohjausta soveltuvaan tutkintoon tai koulutukseen, mikä nopeuttaisi sopiviin opintoihin ja niiden jälkeen työelämään pääsyä. Pääosin vastaava ohjausvelvoite on ammatillisesta koulutuksesta annetun lain 42 §:ssä, joka koskee jatkuvaa hakua. Yhteishaussa ei ole aiemmin säädetty vastaavasta ohjausvelvoitteesta.

Asetusluonnoksen perusteluteksteissä esitetään, että ohjausvelvoitteen toteuttaminen voisi vähäisissä määrin lisätä koulutuksen järjestäjän hallinnollista taakkaa, jos opiskelijaksi jätettäisiin ottamatta useita henkilöitä vuosittain. Ohjausvelvoitetta toteutetaan jo nyt, mikäli opiskelija joutuu vaihtamaan tutkintoa kesken opintojensa.

Jos ohjausvelvoite lisätään koskemaan myös yhteishaussa hakeneita, tämä tulee lisäämään koulutuksen järjestäjän hallinnollista taakkaa huomattavasti (useita satoja opiskelijoita) varsinkin niillä aloilla, joissa hakijoita on paljon. Erityisesti, kun ohjausvelvoite voi koskea saman hakijan osalta jopa viittä (5) koulutuksenjärjestäjää, mikäli hakija on hakenut viiteen hakukohteeseen, kaikissa tai osassa on pääsy- ja soveltuvuuskoe ja jokainen haku on eri koulutuksen järjestäjälle. Miten on ajateltu toimittavan, kun hakija on tullut valituksi johonkin hakukohteeseen tai ei ole tullut valituksi näistä mihinkään. Miten tällöin määritellään ohjausvelvoite? Ja miten se selvitetään, kenen velvollisuus on ohjata? Nykyisten säädösten mukaan Opetushallitus on lähettänyt jälkiohjauskirjeen niille, jotka eivät ole tulleet valituksi mihinkään hakemaansa hakukohteeseen. Ohjausvelvoite on myös perusasteella, jotta virheellisiltä alavalinnoilta vältyttäisiin SORA:n osalta.

Jarmo Paloniemi
kuntayhtymäjohtaja-rehtori

Jakelu

OKM kirjaamo, hallitusneuvos Saara Luukkonen